

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

MANEVİYAT ÜZERİNE ETÜTLER

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Vayışlah:

Korkuyu Hissetmek

Bu, Tora'daki en muammalı, ama aynı zamanda en önemli olaylardan biridir, zira Yahudi halkına Yisrael – "Tanrı'yla ve insanlarla güreşen ve başarılı olan" – ismini veren anı işaretlemektedir.

Yaakov, ağabeyi Esav'ın dört yüz adamlık bir kuvvetle kendisini karşılamaya geldiğini duyunca dehşete kapılmıştı. Tora'nın söylediği üzere "çok korkmuş ve sıkıntıya düşmüştü" (32:7). Üç yönden hazırlık yaptı: hediye, dua ve savaş (Raşi'nin p. 9 açıklaması). Esav'ın gönlünü alabileceği ümidiyle, ona büyükbaş ve küçükbaş hayvan sürülerinden oluşan muazzam bir armağan gönderdi. Tanrı'ya dua etti: "Lütfen beni ağabeyimin elinden kurtar" (p. 11). Ve savaş için hazırlık yaparak, beraberindekileri iki kampa böldü. Bu şekilde en azından birinin hayatta kalabilmesini sağlayacaktı.

Ve yine de kaygısı devam ediyordu. Gece tek başınayken, şafak sökene kadar bir yabancıyla güreşti. Bu yabancı kim olduğu açık değildir. Metin onu bir adam olarak nitelendirmektedir. Oşea (12:5) onu bir melek olarak adlandırmaktadır. Hahamlarımız bunun, Esav'ın koruyucu meleği olduğunu söylerler.¹ Şahsen Yaakov ise, Bizzat Tanrı ile karşılaştığından emin görünmektedir. "Tanrı'ya yüz yüze gördüm ve canım yine de kurtuldu" (Bereşit 32:30) diyerek, mücadelenin gerçekleştiği yere ["Tanrı'nın Yüzü" anlamına gelen] Peniel adını verdi.

Birçok açıklama vardır. Ancak bunlardan bir tanesi, hem tarz hem de içerik açısından özellikle

büyüleyici niteliktedir. Açıklamayı yapan, Raşi'nin torunu, Rabi Şemuel ben Meir'dir (Raşbam, Fransa, yaklaşık 1085-1158). Raşbam'ın, Tanah tefsiri hakkında çarpıcı düzeyde özgün bir yaklaşımı vardı.² Hahamlarımızın, başlıca amaçları metni *alahasal* gerektirmeleri yönünden okumak olduğu için, *omek peşuto şel mikra*, yani metnin basit anlamının tam derinliğine birçok kez nüfuz edemedikleri görüşündeydi.

Raşbam, büyükbabasının bazı zamanlarda metnin "basit" düzeyli okumasından çok *midraşsal* yönü üzerinde durmakla hatalı olduğunu düşünüyordu. Kendisi bize, bu konuyu birçok kez Raşi'nin ta kendisiyle tartıştığını ve onun da, "Şayet vaktim olsaydı, Tora'ya, metnin basit anlamı doğrultusunda 'her gün' keşfettiğim yeni bakış açıları temelinde daha çok açıklama yazardım" kabullenmesinde bulunduğunu anlatır. Bu, tüm rabinik akademisyenlik tarihindeki en büyük ve en ünlü tefsir otoritesi olan Raşi'nin düşünceleri hakkında oldukça çarpıcı bir bilgidir.

Tüm bunlar, Raşbam'ın gece vakti gerçekleşen bu güreş maçı hakkındaki dikkate değer okumasına bir girizgâhtır. Raşbam bu olayı, Robert Alter'in "type scenes"³ adını verdiği bir örnek olarak görür. Başka

² Bu konuya Bereşit 37:2'deki açıklamalarında geniş bir şekilde değinmektedir.

³ "Tip sahneleri". Bir yazarın farklı anlatımlarda aynı temalara yer verme tekniği. Bu benzer temalar, yani "tipler", farklı sahnelerde çeşitli benzerlik ve farklarla yer alır ve gerek anlatım, gerekse de karakterin geliştirilmesinde aydınlatıcı görev görür. Robert Alter, *The Art of Biblical Narrative [Tanah'taki Anlatım Sanatı]* (New York, Basic Books, 1981).

¹ Bereşit Raba 77:3.

bir deyişle, Tanah'ta bir kereden fazla meydana gelen stilize bir olay söz konusudur. Bunun bariz bir örneği, genç bir adamın, müstakbel eşiyle bir kuyu başında karşılaşmasıdır. Bu sahne Tora'da çeşitli değişikliklerle üç kez karşımıza çıkmaktadır. Avraam'ın hizmetkârının [Yitshak'ın temsilcisi olarak] Rivka ile karşılaşması, Yaakov ve Rahel; Moşe ve Tsipora. Aralarında farklar vardır, ama karşımızda belli bir kalıbın varlığını fark etmemizi sağlamaya yetecek kadar benzerlikler de mevcuttur. Tanah'ta birçok kez meydana gelen bir başka örnek de, bir kahramanın, önceleri kısır olan bir kadının çocuğu olarak dünyaya gelmesidir.

Raşbam bu gibi kalıpları, Yaakov'un gece vakti yaptığı kavgayı anlamının ipucu olarak görür. Bunu Tanah'taki başka olaylarla, özellikle de iki olayla ilişkilendirir: Yona'nın hikâyesi ve Moşe'nin hayatındaki, Mısır'a geri dönüş yolundayken metnin "Geceyi geçirdikleri yerde oldukları sırada Tanrı Moşe'nin karşısına çıktı ve onu öldürmek istedi" (Şemot 4:24) sözleriyle anlattığı muğlak olay. O olayda Tsipora, oğluna *berit mila* yapmak suretiyle Moşe'nin hayatını kurtarmıştır (Şemot 4:25-26).⁴

Bu iki olayı anlamının anahtarını sağlayansa, Yona'nın hikâyesidir. Yona, Nineve'ye giderek, şehir halkını, *teşuva* yapmamaları halinde burasının yok edilmek üzere olduğu konusunda uyarma görevinden kaçmaya çalışmıştı. Bir gemiye binerek Tarşiş'e kaçmayı denedi, ama Tanrı, gemiyi batırmakla tehdit eden bir fırtına gönderdi. Bunun ardından peygamber denize atıldı ve dev bir balık tarafından yutulmuş, daha sonra canlı halde sahile kusuldu. Bu şekilde, Yona kaçmanın mümkün olmadığını anlamış oldu.

Aynısı, demektir Raşbam, Moşe için de geçerlidir. Moşe, yanan çalılıkta, Tanrı'nın kendisini gönderdiği görevi üstlenme konusundaki gönülsüzlüğünü tekrar tekrar ifade etmişti. Besbelli ki, Moşe, yolculuğa başladıktan sonra bile görev konusunda hâlâ isteksizdi ve Tanrı'nın ona öfkelenmesinin sebebi de buydu.

Aynısı Yaakov için de geçerliydi. Raşbam'a göre, Tanrı'nın teminatlarına rağmen Yaakov Esav'la yüzleşmekten hâlâ korkuyordu. Cesareti onu yüzüstü bırakıyordu ve bu nedenle Yaakov kaçmaya çalışıyordu. Tanrı da onu bundan alıkoymak üzere bir melek gönderdi.

⁴ Raşbam'ın Bereşit 32:29 açıklaması. Raşbam ayrıca bu "tip sahnesi"nin bir başka örneği olarak Bilam, eşek ve melekle ilgili olayı da aktarmaktadır.

Bu çok özgün bir açıklamadır ve gerektirmeleri açısından da çok çarpıcıdır. Üç büyük adam, Yaakov, Moşe ve Yona söz konusudur; ama işte, her üçü de, Raşbam'a göre, korkmaktadır. Ama korkularının kaynağı nedir? Ne de olsa aralarından hiçbiri ödlele değildi.

Temel olarak, görevlerinden korkuyorlardı. Moşe, yanan çalılıkta Tanrı'ya sürekli olarak aynı şeyleri söylüyordu: "Ben kimim ki? Bana inanmayacaklardır. İyi konuşan biri değilim ben." Yona da, Tanrı'nın Yisrael'in düşmanlarına iletilmesini istediği mesajı iletmek konusunda gönülsüzdü. Ve Yaakov da hemen önceki cümlesinde "Bana göstermiş olduğun tüm iyilik ve hakikate layık değilim" (Bereşit 32:11) demişti.

Üstelik Tanah'ta bu tip bir korkuya kapılmış kişiler bunlardan da ibaret değildir. Peygamber Yeşayau da "Gayrisaf dudaklı bir adamım ben" (Yeşayau 6:5) dediği zaman aynı korkuyu ifade ediyordu. Aynı şekilde Yirmeyau da "Konuşmamam: Ben bir çocuğum" (Yirmeyau 1:6) dediğinde aynı çekinceyi dile getirmekteydi.

Bu fiziksel bir korku değildir. Kişisel bir yetersizlik duygusundan gelen korkudur. "Ben kimim ki Yisrael'e liderlik edeyim?" diye sormuştu Moşe. "Ben kimim ki Tanrı'nın sözünü iletelim?" diye sormuşlardı peygamberler.

"Ben kimim ki, antlaşmayı benim devam ettireceğimi ve ağabeyimin devam ettirmeyeceğini bile bile Esav'ın karşısına çıkabilirim?" Bazı zamanlarda en düşük özgüvene en büyük insanlar sahiptir, çünkü sorumluluğun ne kadar muazzam olduğunu ve ona kıyasla kendilerini ne kadar küçük hissettiklerini bilirler. Cesaret, hiç korkmamak demek değildir. Korkmak, ama korkunun üstesinden gelmek demektir. Eğer bu fiziksel cesaret için doğruysa, ahlaki ve manevi cesaret için de bundan hiç aşağı kalmayacak kadar doğrudur.

Marianne Williamson'un bu konudaki saptamaları haklı bir şekilde ünlenmiştir. Şöyle yazmıştı:

En derin korkumuz yetersiz olmak değildir. En derin korkumuz, haddinden fazla kabiliyetli olmaktır. Bizi en çok korkutan, karanlığımız değil, ışığımızdır. Kendimize sorarız: "Ben kimim ki zeki, göz alıcı, yetenekli, harika olayım?" Oysa gerçekte, siz kimsiniz ki öyle olmayasınız?! Siz Tanrı'nın bir çocuğusunuz! Küçük düşünmeniz ve o şekilde davranmanız dünyaya bir fayda

sağlamıyor. Sırf insanlar sizin yakınınızdayken kendilerini güvensiz hissetmesinler diye büzülmekte “aydın” olan hiçbir şey yoktur. Hepimizin parıldaması beklenmektedir – tıpkı çocuklar gibi. Biz Tanrı’nın içimizde var olan görkemini açığa vurmak için doğduk. Bu sadece bazılarımızın içinde olan bir şey değildir; herkesin içindedir. Ve kendi ışığının parlamasına izin verdiğimiz zaman, bilinçsiz bir şekilde başka insanlara da aynısını yapma iznini vermiş oluruz. Biz kendi korkumuzdan özgürlüğümüze kavuştuğumuzda, mevcudiyetimiz otomatik olarak başkalarını da özgür kılar.⁵

Bunu en iyi Shakespeare söylemişti:

“Büyüklikten korkmayın. Bazıları büyük doğar, bazıları büyüklüğe erişir, bazılarınsa büyüklik gelir başına konar”⁶

Bazen bana öyle geliyor ki, bazıları, bilinçli bir şekilde veya bilinçaltından kaynaklanarak, Yahudilikten tam da bu sebeple kaçıyorlar. Biz kimiz ki Tanrı’nın dünya karşısındaki şahitleri, uluslara bir ışık, başkaları için bir rol modeli olalım? Yaakov, Moşe ve Yona gibi manevi devler bile kaçmaya çalıştırlarsa, senin ve benim de haydi haydi kaçmamız gerekmez mi? Bu *değersizlik korkusu*, mutlaka çoğumuzun şu veya bu zamanda duyduğu bir korkudur.

Bunun yanlış olmasının sebebi, doğru olmaması değil, alakasız olmasıdır. Büyük bir görevi üstlenmeden önce tabii ki kendimizi onun için yetersiz hissederiz. Ama bizi büyük yapan, onu üstlenme cesaretine sahip olmaktır. Liderler liderlik ederek gelişirler. Yazarlar yazarak gelişirler. Öğretmenler öğretmekle gelişirler. Kendimizi görevin içine atmamız ve bunu yapmakla kendimizi yükselmiş ve büyümüş hissetmemiz, ancak yetersizlik duygumuza üstün gelmekle olur. Tanınmış bir kitabın⁷ başlığında olduğu gibi, “korkuyu hissetmemiz ve yine de yapmamız” gerekir.

Büyüklikten korkmayın: İşte bu nedenle Tanrı, Yaakov, Moşe ve Yona’yla *güreşmiş* ve onların kaçmasına izin vermemiştir. Büyük doğmamış

olabiliriz, ama bir Yahudi olarak doğmuş (veya Yahudiliğe geçmiş) olmak, büyüklüğün gelip başımıza konması anlamına gelir. Marianne Williamson’un haklı bir şekilde söylediği gibi, kendimizi korkudan özgür kılmakla, başkalarının özgürlüğe kavuşmasına da yardımcı oluruz. Yahudiler olarak bizden beklenen budur: farklı olma cesaretine sahip olmak, çağın putlarına meydan okumak, inancımıza sadık olmak ve aynı zamanda, inançları ne olursa olsun, başkaları için de bir bereket kaynağı olmaya çalışmak.

Çünkü hepimiz, *Tanrı’yla ve insanlarla güreşen ve başarılı olan* isminin verildiği adamın evlatlarıyız. Bizimkisi hiç de kolay bir görev değildir, ama yerine getirmeye değer olan hangi görev kolay olmuştur ki? Biz, üstlenme cesaretine sahip olduğumuz zorlu görevler kadar büyüğüz. Ve eğer, bazı zamanlarda, kaçmak istediğimizi hissederseniz, kendimizi bu yüzden kötü hissetmememiz gerekir. En büyük insanlar bile böyle hissetmiştir.

Korku duymakta sorun yoktur. Ona boyun eğmekte ise sorun vardır. Çünkü bazen en iyiler dahi kendilerine inanmakta güçlük çekseler bile, Tanrı bize inanmaktadır.

⁵ Marianne Williamson, *A Return to Love* (New York: HarperCollins, 1992), 190 [*Sevgiye Dönüş* (Akaşa, 2018)].

⁶ William Shakespeare, *Twelfth Night* [*On İkinci Gece*], Perde 2, Sahne 5.

⁷ Susan Jeffers, *Feel the Fear and Do It Anyway* (New York: Random House, 2017) [*Korksan da Vazgeçme* (Varlık, 2016)].

Şabat Sofrasında

1. Bazen bu yetersizlik korkusuna “kimlik hırsızı sendromu” adı verilir. Hiç bunu yaşadığınız oldu mu?
2. Hiç bir şeyden kaçtığımız, ama birinin sizi durdurduğu oldu mu?
3. Çevrenizdeki size inanan insanlara kulak vermek neden önemlidir?

• Bu sorular, Rabi Sacks'ın bu haftaki Covenant & Conversation yazısının **Family Edition** versiyonundan alınmıştır. Nesilleri birbirine bağlayan, interaktif bir öğrenim için bu versiyonun bütününe şu bağlantıdan ulaşabilirsiniz: <https://www.rabbitsacks.org/covenant-conversation-family-edition/vayishlach/feeling-the-fear/>

Family Edition şimdi Türkçe!